Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

16. juuli 2015*

Eelotsusetaotlus — Direktiiv 2004/38/EÜ — Artikli 13 lõike 2 esimese lõike punkt a — Liidu kodaniku pereliikmete elamisõigus — Liidu kodaniku ja kolmanda riigi kodaniku abielu — Kolmanda riigi kodaniku elamisõiguse säilitamine pärast liidu kodaniku lahkumist vastuvõtvast liikmesriigist ja sellele järgnevat abielulahutust — Artikli 7 lõike 1 punkt b — Piisavad vahendid — Kolmanda riigi kodanikust abikaasa vahendite arvessevõtmine — Kolmandate riikide kodanike õigus töötada vastuvõtvas liikmesriigis, et panustada piisavate vahendite saamisesse

Kohtuasjas C-218/14,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel High Courti (Iirimaa) 25. veebruari 2014. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 5. mail 2014, menetluses

Kuldip Singh,

Denzel Njume,

Khaled Aly

versus

Minister for Justice and Equality,

menetluses osales:

Immigrant Council of Ireland,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president V. Skouris, asepresident K. Lenaerts, kodade presidendid A. Tizzano, R. Silva de Lapuerta (ettekandja), A. Ó Caoimh, J.-C. Bonichot, kohtunikud A. Arabadjiev, M. Safjan, M. Berger, A. Prechal ja E. Jarašiūnas,

kohtujurist: J. Kokott,

kohtusekretär: ametnik M. Aleksejev,

arvestades kirjalikus menetluses ja 23. märtsi 2015. aasta kohtuistungil esitatut,

* Kohtumenetluse keel: inglise.

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— K. Singh, esindajad: *Senior Counsel* C. O'Dwyer, *Senior Counsel* R. Haughton, *Barrister-at-Law* P. Brazil, *solicitor* J. Boyle ja *solicitor* M. Griffin,

— D. Njume, esindajad: *Senior Counsel* M. Lynn, *Senior Counsel* R. Haughton, *Barrister-at-Law* P. Brazil ja *Barrister-at-Law* C. Stanley,

— K. Aly, esindajad: *Senior Counsel* M. Lynn, *Barrister-at-Law* A. McMahon ja *solicitor* E. Lyons,

— Immigrant Council of Ireland, esindajad: *Senior Counsel* P. Dillon Malone, *Barrister-at-Law* A. Lowry ja *solicitor* H. Becker,

— Iirimaa, esindajad: E. Creedon ja G. Samuel, keda abistasid *Senior Counsel* D. Conlan Smyth ja *Barrister-at-Law* F. O'Sullivan,

— Taani valitsus, esindajad: C. Thorning ja M. Wolff,

— Kreeka valitsus, esindaja: T. Papadopoulou,

— Hispaania valitsus, esindaja: L. Banciella Rodríguez-Miñón,

— Poola valitsus, esindaja: B. Majczyna,

— Ühendkuningriigi valitsus, esindaja: V. Kaye, keda abistasid *Barrister-at-Law* B. Lask ja *Barrister-at-Law* G. Facenna,

— Euroopa Komisjon, esindajad: M. Wilderspin, J. Tomkin ja C. Tufvesson,

olles 7. mai 2015. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb seda, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ (ELT L 158, lk 77; ELT eriväljaanne 05/05, lk 46), artikli 7 lõike 1 punkti b ja artikli 13 lõike 2 esimese lõigu punkti a.

2 Taotlus on esitatud kolmes kohtuvaidluses, mille pooled on ühelt poolt K. Singh, N. Njume ja K. Aly ning teiselt poolt Minister for Justice and Equality (edaspidi „minister") ja mis puudutab asjaolu, et viimane jättis rahuldamata asjaomaste isikute taotlused säilitada pärast abielulahutust nende õigus elada Iirimaal.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Direktiivi 2004/38 põhjendus 15 on sõnastatud järgmiselt:

„Pereliikmed peaksid olema liidu kodaniku surma, abielulahutuse, abielu kehtetuks tunnistamise või registreeritud kooselu lõpetamise korral õiguslikult kaitstud. Väärtustades pereelu ja inimväärikust ning et pakkuda teatavates olukordades kaitset kuritarvituste eest, tuleks võtta meetmeid tagamaks, et sellistel asjaoludel säilitavad pereliikmed, kes juba elavad vastuvõtva liikmesriigi territooriumil, oma elamisõiguse üksnes isiklikel alustel."

4 Direktiivi artiklis 2 „Mõisted" on sätestatud:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

1) *liidu kodanik* – isik, kellel on mõne liikmesriigi kodakondsus;

2) *pereliige:*

a) abikaasa;

[…]

3) *vastuvõttev liikmesriik* – liikmesriik, kuhu liidu kodanik oma vaba liikumise ja elamise õiguse kasutamiseks liigub."

5 Direktiivi artikli 3 „Soodustatud isikud" lõikes 1 on sätestatud:

„Käesolevat direktiivi kohaldatakse kõikide liidu kodanike suhtes, kes liiguvad liikmesriiki või elavad liikmesriigis, mille kodanikud nad ei ole, ja nende artikli 2 punktis 2 määratletud pereliikmete suhtes, kes on nendega kaasas või ühinevad nendega."

6 Direktiivi artikli 7 „Üle kolmekuuline elamisõigus" lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1. Kõikidel liidu kodanikel on õigus elada teise liikmesriigi territooriumil kauem kui kolm kuud, kui:

a) nad tegutsevad vastuvõtvas liikmesriigis töötajate või füüsilisest isikust ettevõtjatena või

b) neil on enda ja oma pere jaoks piisavalt vahendeid, et mitte koormata oma elamisperioodi ajal vastuvõtva liikmesriigi sotsiaalabisüsteemi ja neil on vastuvõtva liikmesriigi üldine ravikindlustus või

c) – nad on kantud mõne sellise era- või avalik-õigusliku õppeasutuse nimekirja, mis on vastuvõtvas liikmesriigis akrediteeritud või mida rahastatakse selle riigi õigusaktide või haldustavade põhjal, ja nende peamiseks eesmärgiks on õpingud, sealhulgas tööalane koolitus, ning

— neil on vastuvõtva liikmesriigi üldine ravikindlustus ja nad kinnitavad asjaomasele liikmesriigi asutusele avalduses või mõnes muus enda valitud dokumendis, et neil on enda ja oma pereliikmete jaoks piisavalt vahendeid, et mitte koormata oma elamisperioodi ajal vastuvõtva liikmesriigi sotsiaalabisüsteemi, või

d) nad on punktides a, b või c nimetatud tingimustele vastava liidu kodaniku pereliikmed, kes on temaga kaasas või ühinevad temaga.

2. Lõikes 1 ette nähtud elamisõigus laieneb ka pereliikmetele, kes ei ole liikmesriigi kodanikud, kuid kes on liidu kodanikuga vastuvõtvas liikmesriigis kaasas või ühinevad temaga, kui kõnealune liidu kodanik vastab lõike 1 punktides a, b või c nimetatud tingimustele."

7 Direktiivi 2004/38 artiklis 12 „Pereliikmete elamisõiguse säilitamine liidu kodaniku surma või lahkumise korral" on sätestatud:

„1. Ilma et see piiraks teise lõigu kohaldamist, ei mõjuta liidu kodaniku surm või lahkumine vastuvõtvast liikmesriigist tema pereliikmete elamisõigust, kes ei ole liikmesriigi kodanikud.

Enne alalise elamisõiguse saamist peavad asjaomased isikud vastama artikli 7 lõike 1 punktides a, b, c või d sätestatud tingimustele.

2. Ilma et see piiraks teise lõigu kohaldamist, ei kaota liidu kodaniku surma korral elamisõigust tema pereliikmed, kes ei ole liikmesriigi kodanikud ja kes on elanud pereliikmetena vastuvõtvas liikmesriigis vähemalt ühe aasta enne liidu kodaniku surma.

Enne alalise elamisõiguse saamist on asjaomaste isikute elamisõiguse tingimuseks nõue, mille kohaselt nad peavad suutma tõendada, et nad on töötajad või füüsilisest isikust ettevõtjad või et neil on enda ja oma pere jaoks piisavalt vahendeid, et mitte koormata oma elamisperioodi ajal vastuvõtva liikmesriigi sotsiaalabisüsteemi, ja et neil on vastuvõtva liikmesriigi üldine ravikindlustus või et nad on nendele tingimustele vastava isiku pereliikmed, kusjuures pere on loodud vastuvõtvas liikmesriigis. „Piisavad vahendid" on määratletud artikli 8 lõikes 4.

Need pereliikmed säilitavad oma elamisõiguse üksnes isiklikel alustel.

3. Liidu kodaniku vastuvõtvast liikmesriigist lahkumise või surma tõttu ei kaota sõltumata kodakondsusest kuni õpingute lõpuni elamisõigust tema lapsed või vanem, kes lapsi tegelikult hooldab, kui lapsed elavad vastuvõtvas liikmesriigis ja on kantud õppimise eesmärgil õppeasutuse nimekirja."

8 Direktiivi 2004/38 artikli 13 „Pereliikmete elamisõiguse säilitamine abielulahutuse, abielu kehtetuks tunnistamise või registreeritud kooselu lõpetamise korral" lõikes 2 on ette nähtud:

„Ilma et see piiraks teise lõigu kohaldamist, ei kaota liidu kodaniku pereliikmed, kes ei ole liikmesriigi kodanikud, abielulahutuse, abielu kehtetuks tunnistamise või artikli 2 lõike 2 punktis b nimetatud registreeritud kooselu lõpetamise korral nii kaua kui vaja elamisõigust, kui:

a) enne abielulahutuse või abielu kehtetuks tunnistamise menetluse või artikli 2 lõike 2 punktis b nimetatud registreeritud kooselu lõpetamise algatamist on abielu või registreeritud kooselu kestnud vähemalt kolm aastat, sealhulgas üks aasta vastuvõtvas liikmesriigis […]

[…]

Enne alalise elamisõiguse saamist on asjaomaste isikute elamisõiguse tingimuseks nõue, mille kohaselt nad peavad suutma tõendada, et nad on töötajad või füüsilisest isikust ettevõtjad või et neil on enda ja oma pere jaoks piisavalt vahendeid, et mitte koormata oma elamisperioodi ajal vastuvõtva liikmesriigi sotsiaalabisüsteemi, ja et neil on vastuvõtva liikmesriigi üldine ravikindlustus või et nad on nendele tingimustele vastava isiku pereliikmed, kusjuures pere on loodud vastuvõtvas liikmesriigis. „Piisavad vahendid" on määratletud artikli 8 lõikes 4.

Need pereliikmed säilitavad oma elamisõiguse üksnes isiklikel alustel.”

9 Direktiivi artikli 14 „Elamisõiguse säilitamine” lõikes 2 on ette nähtud:

„Liidu kodanikel ja nende pereliikmetel on artiklites 7, 12 ja 13 sätestatud elamisõigus, kuni nad vastavad kõnealustes artiklites sätestatud tingimustele.

[…]”

Iiri õigus

10 2006. aasta määrus Euroopa ühenduste (isikute liikumisvabaduse) kohta (European Communities (Free Movement of Persons) Regulations 2006, *SI* 2006, nr 656, edaspidi „2006. aasta määrus”) rakendab direktiivi 2004/38 sätted Iiri õiguses.

Põhikohtuasjad ja eelotsuse küsimused

Esimene põhikohtuasi

11 K. Singh on India kodanik, kes saabus 6. veebruaril 2002 üliõpilase viisaga Iirimaale ja elas seejärel seaduslikult selles liikmesriigis.

12 K. Singh abiellus 11. novembril 2005 Läti kodanikuga, kes töötas ja elas Iirimaal seaduslikult. Nende abielust sündis 3. detsembril 2007 laps, kes on samuti Läti kodanik.

13 Kohtuotsuse Metock jt (C-127/08, EU:C:2008:449) kuulutamise tulemusel ja vastavalt direktiivi 2004/38 sätetele anti K. Singhile kui Iirimaal elava ja EL toimimise lepingust tulenevaid õigusi teostava liidu kodaniku abikaasale viieks aastaks selles liikmesriigis elamise õigus.

14 K. Singhi abikaasa töötas pidevalt 2004. aastast kuni 2009. aasta juunini erinevatel töökohtadel.

15 K. Singh avas 2009. aastal Iirimaal pitsarestorani ja pidas seda koos ühe teise osanikuga 29. mai 2009. aasta frantsiisilepingu alusel, mis sõlmiti esialgu 10 aastaks. Seejärel kattis K. Singh oma perekonna rahalised vajadused ja tema naine jäi koju nende poja eest hoolitsema.

16 Kuna abikaasadel Singhidel tekkisid abieluprobleemid, lahkus K. Singhi abikaasa veebruaris 2010 Iirimaalt ja tema avalduse alusel algatati septembris 2010 Lätis abielu lahutamise menetlus. Abielulahutus jõustus 12. mail 2011.

17 Pärast abielulahutust palus K. Singh 14. detsembril 2011 ministril jätta tema elamisluba jõusse ja väljastada Iirimaal alaline elamisluba vastavalt direktiivile 2004/38 ja selle direktiivi üle võtnud siseriiklikele meetmetele, kuna ta on olnud abielus liidu kodanikuga, ta on liidu kodaniku isa ja ta vastab seadusest tulenevatele nõuetele, kuivõrd tema abielu kestis vähemalt kolm aastat, sealhulgas üks aasta Iirimaal. Sel ajal oli K. Singh kas füüsilisest isikust ettevõtja või töötaja.

18 Minister jättis 30. aprilli 2012. aasta otsusega taotlused rahuldamata eelkõige järgmistel põhjendustel:

„[…] kuna [Teie endine abikaasa] lahkus [Iirimaa] territooriumilt 2010. aastal, ei teosta ta vastavalt [2006. aasta] määruse artikli 6 lõike 2 punktile b selles liikmesriigis enam Euroopa Liidu aluslepingutest tulenevaid õigusi ja tal ei ole enam selles liikmesriigis elamise õigust [määruse] artikli 6 tähenduses. Sellest tulenevalt ei saa Teil […] olla 2006. aasta määruse artikli 6 lõike 2 punkti b alusel [Teie endise abikaasa] elamisõigusest tuletatud elamisõigust”.

19 K. Singh esitas selle otsuse peale vaide põhjendusel, et tal on vastavalt direktiivi 2004/38 artiklit 13 ülevõtvale 2006. aasta määruse artiklile 10 isiklik õigus Iirimaal elada.

20 Ministri vaiete lahendamise talitus teatas K. Singhile 12. novembri 2012. aasta kirjaga, et tema vaie jäeti rahuldamata.

21 Arvestades K. Singhi erilist olukorda, anti talle sama kirjaga siiski erakorralise meetmena luba jääda Iirimaale üheks aastaks koos pikendamise võimalusega ning see luba võimaldas tal elada ja töötada, ilma et tal oleks vaja tööluba. Seega sai K. Singh siseriikliku õiguse kohaselt selles liikmesriigis äritegevusega tegeleda.

Teine põhikohtuasi

22 D. Njume, kes väidab end olevat Kameruni kodanik, esitas 6. jaanuaril 2004 Saksamaal varjupaigataotluse.

23 D. Njume väidab, et ta kohtas jaanuaris 2005 Saksamaa kodanikku, kellega tal oli suhe ja kellega ta hiljem elas koos Eslohes (Saksamaa) ligikaudu 18 kuud.

24 D. Njume sisenes ebaseaduslikult Iirimaale ja taotles seal 4. septembril 2006. aastal varjupaika. D. Njume abiellus 4. jaanuaril 2007 oma kaaslasega Corki (Iirimaa) perekonnaseisuametis.

25 Kohtuotsuse Metock jt (C-127/08, EU:C:2008:449) kuulutamise tulemusel ja vastavalt direktiivi 2004/38 sätetele anti D. Njumele kui Iirimaal elava ja EL toimimise lepingust tulenevaid õigusi teostava liidu kodaniku abikaasale 3. detsembri 2008. aasta otsusega viieks aastaks selles liikmesriigis elamise õigus. Koos selle loaga, mis anti tagasiulatuvalt 11. oktoobrist 2007, väljastati ka elamisluba.

26 D. Njume, kes pärast seda leidis endale töökoha, väidab, et ta elas ajavahemikus 2006. aasta lõpust kuni 2011. aasta jaanuarini koos oma abikaasaga pidevalt Iirimaal, välja arvatud kolm kümnepäevast viibimist Ühendkuningriigis, et D. Njume abikaasa saaks seal tööd otsida. Ta väidab, et aastatel 2008–2011 pidas ta oma abikaasat oma sissetuleku arvelt ülal.

27 Ministrit teavitati 25. veebruari 2011. aasta kirjaga sellest, et D. Njume abikaasa oli 2011. aasta alguses Iirimaalt lahkunud ja Saksamaale naasnud. D. Njume väitis 25. märtsi 2011. aasta kirjas, et vastavalt direktiivi 2004/38 artiklit 12 ülevõtvale 2006. aasta määruse artiklile 9 säilitab ta liidu kodaniku Iirimaalt lahkumise korral oma Iirimaal elamise õiguse.

28 D. Njume abikaasa esitas 14. juunil 2011 Ühendkuningriigis avalduse abielu lahutamiseks.

29 Minister teatas 12. juuli 2011. aasta kirjaga D. Njumele, et 2006. aasta määruse artikkel 9 ei ole tema olukorrale kohaldatav. D. Njume teavitas 22. juuli 2011. aasta kirjaga ministrit abielulahutuse avaldusest.

30 High Court of Justice (England & Wales), Family Division (Ühendkuningriik) tegi 21. detsembril 2011 esialgse otsuse, milles ta tuvastas, et selle kuupäeva seisuga olid D. Njume ja tema abikaasa „[abielulahutuse] avalduse esitamisele vahetult eelnenud vähemalt kaheaastase katkematu perioodi vältel lahus elanud”. Lõplik kohtuotsus tehti 28. märtsil 2012.

31 Pärast abielulahutust taotles D. Njume direktiivi 2004/38 artiklit 13 lõiget 2 ülevõtva 2006. aasta määruse artikli 10 alusel Iirimaal elamise õiguse säilitamist.

32 Määruse artikli 10 lõike 2 alusel keeldus minister 21. septembri 2012. aasta otsusega D. Njumele elamisõigust andmast.

33 Siseriikliku õiguse alusel anti 12. septembri 2013. aasta otsusega D. Njumele kolmeks aastaks – ehk 12. septembrini 2016 – koos pikendamise võimalusega luba elada Iirimaal.

Kolmas põhikohtuasi

34 K. Aly, kes on Egiptuse kodanik, saabus Iirimaale 14. märtsil 2007 turismiviisaga, mille kohaselt tal oli õigus selles liikmesriigis viibida kuni 14. juunini 2007. K. Aly abiellus 12. juulil 2007 selles liikmesriigis Leedu kodanikuga. Talle väljastati 2006. aasta määruse alusel 21. augustil 2008 tagasiulatuvalt 3. veebruarist 2008 elamisluba. Elamisluba kehtis viis aastat ehk kuni 2. veebruarini 2013.

35 K. Aly abikaasa töötas Iirimaal 1. maist 2004 kuni 2009. aasta jaanuarini, mil ta majandustegevuse aeglustumise tõttu kaotas töö. Kuni 2009. aasta juunini sai ta töötushüvitist. Abikaasad Alyd elasid K. Aly sissetulekutest, samal ajal kui K. Aly abikaasa otsis tööd. 2011. aasta märtsis läks naine Ühendkuningriiki, et asuda seal lühiajalisele tööle.

36 K. Aly teatas 14. augusti 2012. aasta kirjaga Irish Naturalisation and Immigration Service'ile (Iiri naturalisatsiooni ja immigratsiooni amet, edaspidi „INIS"), et kuue kuu jooksul pärast seda, kui tema abikaasa kolis töö tõttu Londonisse (Ühendkuningriik), läksid nad lahku. Abikaasa soovis jääda Londonisse, samas kui K. Aly ei soovinud sinna kolida.

37 INIS teatas 3. oktoobri 2012. aasta kirjaga K. Alyle, et ta kavatseb tema Iirimaal elamise loa tühistada, ja palus viimasel oma seisukohad esitada.

38 K. Aly teatas 15. oktoobri 2012. aasta kirjaga INIS-le, et Leedus on algatatud abielu lahutamise menetlus ja kohtuotsus abielulahutuse kohta tehakse peatselt. Ta väitis, et direktiivi 2004/38 artikli 13 kohaselt on tal õigus Iirimaal elada.

39 INIS tühistas 12. novembri 2012. aasta otsusega (edaspidi „vaidlusalune otsus") K. Aly Iirimaal elamise loa. Otsuses oli muu hulgas märgitud järgmist:

„Lisaks tuleb märkida, et [Teie abikaasa] on riigi territooriumilt lahkunud ja ta ei ole juba pikka aega vastavalt [2006. aasta määruse] artikli 6 lõikele 2 teostanud Euroopa Liidu aluslepingutest tulenevaid õigusi. Seetõttu ei ole põhjendused, mille alusel Teile anti luba riigis elada, enam kehtivad, kuivõrd Teie [2006. aasta määruse] kohane tuletatud õigus ei kehti enam alates ajast, kui Teie liidu kodanikust abikaasa lõpetas Euroopa Liidu aluslepingutest tulenevate õiguste teostamise riigi territooriumil. [2006. aasta määruse] artikli 10 lõige 2 puudutab abielulahutuse korral elamisõiguse säilitamist konkreetsetel isiklikel alustel, kuid kuna Te ei ole lahutatud ja Teie elamisõigus kaotas kehtivuse, kui [Teie abikaasa] lõpetas liidu aluslepingutest tulenevate õiguste teostamise Iirimaal, ei saa Teie õigust säilitada."

40 Pärast vaidlusaluse otsuse teatavakstegemist ilmus K. Aly immigratsiooniküsimustega tegelevasse pädevasse asutusse, nagu ta oli kohustatud tegema, ja ametnik hävitas tema elamisloa. Ametnik võttis ka ühendust K. Aly tööandjaga, et takistada tal töötamist jätkata.

41 High Court andis 10. detsembril 2012 K. Alyle loa esitada nõude vaidlusaluse otsuse kohtulikuks kontrollimiseks.

42 Selle menetluse tulemusel anti K. Alyle 17. detsembri 2012. aasta otsusega ajutine luba Iirimaa territooriumil töötada ja elada.

43 Leedu ametivõimud väljastasid 12. märtsil 2013 asjaomastele isikutele abielulahutuse tunnistuse.

44 Selles kontekstis otsustas High Court kõigis kolmes põhikohtuasjas menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas kolmanda riigi kodanik säilitab elamisõiguse vastuvõtvas liikmesriigis, kui liidu kodaniku ja kolmanda riigi kodaniku abielu lõpeb lahutusega pärast seda, kui liidu kodanik on lahkunud vastuvõtvast liikmesriigist, kus liidu kodanik teostas liidu õigusest tulenevaid õigusi, ning kohaldatavad on direktiivi 2004/38/EÜ artikkel 7 ja artikli 13 lõike 2 esimese lõigu punkt a? Kui vastus on eitav, siis kas kolmanda riigi kodanikul on õigus elada vastuvõtvas liikmesriigis ajavahemikus alates liidu kodaniku lahkumisest vastuvõtvast liikmesriigist kuni abielulahutuseni?

2. Kas direktiivi 2004/38/EÜ artikli 7 lõike 1 punktis b ette nähtud tingimused on täidetud juhul, kui liidu kodanikust abikaasa väitel on tal direktiivi artikli 8 lõike 4 tähenduses piisavalt vahendeid, kuigi need osaliselt pärinevad tema kolmanda riigi kodanikust abikaasa vahenditest?

3. Kui vastus teisele küsimusele on eitav, siis kas sellistel isikutel nagu põhikohtuasja kaebajad on liidu õiguse (peale direktiivi) kohaselt õigus töötada vastuvõtvas liikmesriigis, et hankida „piisavaid vahendeid” direktiivi artikli 7 tähenduses või nende vahendite hankimisele kaasa aidata?”

Eelotsuse küsimuste analüüs

Sissejuhatavad märkused

45 Käesolev kohtuasi puudutab kolme kolmandate riikide kodanikku, kes tulenevalt abiellumisest Iirimaal elavate ja töötavate liidu kodanikega on selles liikmesriigis direktiivi 2004/38 artikli 7 lõike 2 alusel omandanud liidu kodaniku abikaasana, kes on temaga vastuvõtvas liikmesriigis kaasas või ühineb temaga seal, elamisõiguse kolmeks kuuks kuni viieks aastaks.

46 Nendes kolmes põhikohtuasjas puudub vaidlus selle üle, et enne selle perioodi lõppu lahkus liidu kodanikust abikaasa Iirimaa territooriumilt ja asus elama teises liikmesriigis, samas kui kolmanda riigi kodanikust abikaasa jäi Iirimaale.

47 Samuti puudub vaidlus selle üle, et mõnda aega pärast lahkumist esitasid liidu kodanikust abikaasad avaldused abielu lahutamiseks, mille tulemusel tehti kohtuotsused, millega lahutati nende liidu kodanike ja kolmandate riikide kodanike abielud.

Esimene küsimus

48 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2004/38 artikli 13 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et liidu kodanikust lahutatud kolmanda riigi kodanik, kelle abielu kestis enne abielulahutuse menetluse algatamist vähemalt kolm aastat, sealhulgas vähemalt üks aasta vastuvõtvas liikmesriigis, võib selle sätte alusel säilitada selles liikmesriigis elamise õiguse, kui liidu kodanikust abikaasa on enne abielulahutust kõnealusest liikmesriigist lahkunud.

49 Seega tuleb täpsustada, millised tingimused on direktiivi 2004/38 artikli 13 lõike 2 esimese lõigu punkti a kohaldamiseks nõutavad, ja eelkõige, kas kolmanda riigi kodaniku liidu kodanikust abikaasa peab vastavalt direktiivi artikli 7 lõikele 1 elama vastuvõtvas liikmesriigis kuni abielulahutuseni, selleks et kolmanda riigi kodanik võiks tugineda direktiivi artikli 13 lõikele 2.

50 Mis puudutab liidu kodaniku pereliikmetest kolmandate riikide kodanike õigust elada vastuvõtvas liikmesriigis, siis tuleb kõigepealt meelde tuletada Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikat, mille kohaselt on direktiiviga 2004/38 kolmandate riikide kodanikele antud õigused mitte nende kodanike autonoomsed õigused, vaid liidu kodaniku poolt liikumisvabaduse teostamisest tuletatud õigused.

Tuletatud õiguste eesmärk ja põhjendus tuginevad tõdemusele, et selliste õiguste tunnustamata jätmine riivaks liidu kodaniku liikumisvabadust, mõjutades teda mitte kasutama oma õigust siseneda vastuvõtvasse liikmesriiki ja seal elada (vt selle kohta kohtuotsus O. ja B., C-456/12, EU:C:2014:135, punktid 36 ja 45 ning viidatud kohtupraktika).

51 Samuti tuleb märkida, et direktiivi 2004/38 alusel ei saa liikmesriiki sisenemise ja seal elamise õigust mitte kõik kolmandate riikide kodanikud, vaid ainult need, kes on sellise liidu kodaniku „pereliikmed" direktiivi artikli 2 punkti 2 tähenduses, kes on kasutanud oma õigust vabalt liikuda, asudes elama liikmesriiki, mille kodanik ta ei ole (kohtuotsus Iida, C-40/11, EU:C:2012:691, punkt 51 ja seal viidatud kohtupraktika).

52 Lisaks on direktiivi 2004/38 artikli 3 lõikes 1 ette nähtud, et sellise liidu kodaniku pereliige, kes liigub liikmesriiki või elab liikmesriigis, mille kodanik ta ei ole, on liidu kodanikuga kaasas või ühineb temaga, selleks et direktiiv oleks tema suhtes kohaldatav (vt kohtuotsus Iida, C-40/11, EU:C:2012:691, punkt 61).

53 Direktiivi 2004/38 artikkel 7, mis reguleerib üle kolmekuulist elamisõigust, nõuab samuti, et liidu kodaniku pereliikmed, kes ei ole liikmesriigi kodanikud, peavad olema liidu kodanikuga „kaasas" või „ühinema" temaga vastuvõtvas liikmesriigis, et omandada seal elamisõigus (kohtuotsus Metock jt, C-127/08, EU:C:2008:449, punkt 86).

54 Euroopa Kohtu praktikast ilmneb, et tingimust, mille kohaselt kolmanda riigi kodanik peab olema liidu kodanikuga kaasas või temaga ühinema, tuleb mõista nii, et see ei viita mitte abikaasade kohustusele elada koos samas majapidamises, vaid sellele, et mõlemad peavad jääma liikmesriiki, kus liidu kodanikust abikaasa teostab oma õigust vabalt liikuda (vt selle kohta kohtuotsus Ogieriakhi, C-244/13, EU:C:2014:2068, punkt 39).

55 Liidu kodaniku pereliikmetest kolmandate riikide kodanikud saavad seega direktiivis 2004/38 ette nähtud elamisõigusele tugineda üksnes vastuvõtvas liikmesriigis, kus elab liidu kodanik, mitte mõnes teises liikmesriigis (vt selle kohta kohtuotsus Iida, C-40/11, EU:C:2012:691, punktid 63 ja 64).

56 Lisaks on direktiivi 2004/38 artikli 7 lõikega 2 antud liidu kodaniku pereliikmetele, kes on kolmanda riigi kodanikud ja kes on liidu kodanikuga vastuvõtvas liikmesriigis kaasas või ühinevad temaga, õigus elada selles liikmesriigis kauem kui kolm kuud, tingimusel et liidu kodanik ise vastab direktiivi artikli 7 lõike 1 punktis a, b või c nimetatud tingimustele.

57 Lõpuks nähtub direktiivi 2004/38 artikli 14 lõikest 2, et liidu kodaniku pereliikmete õigus elada vastuvõtva liikmesriigi territooriumil direktiivi artikli 7 lõike 2 alusel säilitatakse üksnes juhul, kui nad vastavad selles sättes ette nähtud tingimustele.

58 Sellest järeldub, et juhul, kui liidu kodanik, kes on sellises olukorras nagu põhikohtuasjade kaebajate abikaasad, lahkub vastuvõtvast liikmesriigist ja asub elama mõnes teises liikmesriigis või kolmandas riigis, ei vasta kolmanda riigi kodanik, kes on liidu kodaniku abikaasa, enam nõutavatele tingimustele, et tal oleks direktiivi 2004/38 artikli 7 lõike 2 alusel õigus elada vastuvõtvas liikmesriigis. Tuleb siiski kontrollida, kas ja millistel tingimustel võib abikaasa tugineda elamisõigusele tulenevalt direktiivi 2004/38 artikli 13 lõike 2 esimese lõigu punktist a, kui liidu kodaniku lahkumisele järgneb abielulahutus.

59 Direktiivi 2004/38 artikli 13 lõike 2 esimese lõigu punkti a kohaselt ei kaota liidu kodaniku pereliikmed, kes ei ole liikmesriigi kodanikud, abielulahutuse korral elamisõigust „kui enne abielulahutuse […] menetluse […] algatamist on abielu […] kestnud vähemalt kolm aastat, sealhulgas üks aasta vastuvõtvas liikmesriigis".

60 See säte vastab direktiivi põhjenduses 15 esile toodud eesmärgile, mis seisneb pereliikmetele õiguskaitse pakkumises liidu kodaniku surma, abielulahutuse, abielu kehtetuks tunnistamise või registreeritud kooselu lõpetamise korral, võttes selleks meetmeid tagamaks, et sellistel asjaoludel säilitavad pereliikmed, kes juba elavad vastuvõtva liikmesriigi territooriumil, oma elamisõiguse üksnes isiklikel alustel.

61 Esiteks sättes sisalduv viide „vastuvõtvale liikmesriigile", mis on direktiivi 2004/38 artikli 2 punktis 3 määratletud üksnes viitega liidu kodaniku vaba liikumise ja elamise õiguse kasutamisele, ning teiseks viide „abielulahutuse […] menetluse […] algatamis[ele]" tähendab tingimata, et liidu kodaniku kolmanda riigi kodanikust abikaasa võib oma elamisõiguse säilitada üksnes direktiivi 2004/38 artikli 13 lõike 2 esimese lõigu punkti a alusel, kui liikmesriik, kus see kodanik elab, on abielulahutuse menetluse algatamise ajal „vastuvõttev liikmesriik" direktiivi 2004/38 artikli 2 punkti 3 tähenduses.

62 See ei ole siiski nii, kui enne menetluse algatamist lahkub liidu kodanik liikmesriigist, kus elab tema abikaasa, selleks et asuda elama mõnes teises liikmesriigis või kolmandas riigis. Nimelt, selles olukorras lõppes kolmanda riigi kodaniku direktiivi 2004/38 artikli 7 lõike 2 kohane tuletatud elamisõigus liidu kodaniku lahkumisel, mistõttu ei saa seda enam direktiivi artikli 13 lõike 2 esimese lõigu punkti a alusel säilitada.

63 Järelikult, kui abielulahutuse algatamise ajal oli liidu kodaniku kolmanda riigi kodanikust abikaasal direktiivi 2004/38 artikli 7 lõike 2 kohaselt elamisõigus, säilitab ta selle direktiivi artikli 13 lõike 2 esimese lõigu punkti a alusel nii abielulahutuse menetluse ajaks kui ka pärast abielulahutuse jõustumist, eeldusel et artikli 13 lõike 2 teises lõigus ette nähtud tingimused on täidetud.

64 Samas tuleb märkida, et kõigis kolmes põhikohtuasjas lahkusid kolmanda riigi kodanike liidu kodanikust abikaasad vastuvõtvast liikmesriigist ja asusid elama teise liikmesriiki juba enne abielulahutuse menetluse algatamist.

65 Käesoleva kohtuotsuse punktist 58 ilmneb, et pärast liidu kodanikust abikaasa lahkumist ei vasta kolmanda riigi kodanikust abikaasa enam nõutavatele tingimustele, et tal oleks direktiivi 2004/38 artikli 7 lõike 2 alusel õigus elada vastuvõtvas liikmesriigis.

66 Seetõttu tuleb asuda seisukohale, et kolmanda riigi kodaniku liidu kodanikust abikaasa peab vastavalt direktiivi 2004/38 artikli 7 lõikele 1 elama vastuvõtvas liikmesriigis kuni abielulahutuse menetluse algatamiseni, selleks et kolmanda riigi kodanik võiks nõuda, et direktiivi artikli 13 lõike 2 alusel säilitataks tema õigus elada selles liikmesriigis.

67 Järelikult, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 27 märkis, tõi põhikohtuasja asjaoludel liidu kodanikust abikaasa lahkumine juba kaasa vastuvõtvasse liikmesriiki jäänud kolmanda riigi kodanikust abikaasa elamisõiguse lõppemise. Hilisem abielulahutuse avaldus ei saa seda õigust taastada, kuna direktiivi 2004/38 artiklis 13 on mainitud üksnes olemasoleva elamisõiguse „säilitamine".

68 See ei tähenda, et siseriikliku õiguse alusel, milles võib olla ette nähtud ulatuslikum kaitse, ei võiks kolmanda riigi kodanikule põhikohtuasja asjaoludel anda luba – nagu käesolevas asjas – jääda asjaomasesse liikmesriiki elama (vt selle kohta kohtuotsus Melloni, C-399/11, EU:C:2013:107, punkt 60).

69 Kõigis kolmes põhikohtuasjas anti kaebajatele pärast abielulahutust siseriikliku õiguse alusel ajutine luba Iirimaal elada ja töötada, mistõttu nad said selles liikmesriigis seaduslikult edasi elada, kusjuures seda luba on põhimõtteliselt võimalik uuendada, nagu nähtub eelotsusetaotlusest.

70 Eespool toodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et direktiivi 2004/38 artikli 13 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et liidu kodanikust lahutatud kolmanda riigi kodanik, kelle abielu kestis enne abielulahutuse menetluse algatamist vähemalt kolm aastat, sealhulgas vähemalt üks aasta vastuvõtvas liikmesriigis, ei saa selle sätte alusel säilitada selles liikmesriigis elamise õigust, kui liidu kodanikust abikaasa on enne abielulahutuse menetluse algatamist kõnealusest liikmesriigist lahkunud.

Teine küsimus

71 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2004/38 artikli 7 lõike 1 punkti b tuleb tõlgendada nii, et liidu kodanikul on enda ja oma pere jaoks piisavalt vahendeid, et mitte koormata oma elamisperioodi ajal vastuvõtva liikmesriigi sotsiaalabisüsteemi, isegi kui need vahendid osaliselt pärinevad tema kolmanda riigi kodanikust abikaasa vahenditest.

72 Eelotsusetaotlusest nähtub, et kõigis kolmes põhikohtuasjas esines enne liidu kodanikust abikaasa vastuvõtvast liikmesriigist lahkumist periood, mille vältel viimane ei töötanud selles liikmesriigis, mistõttu pidas kolmanda riigi kodanikust abikaasa peret üleval sissetulekust, mida ta sai tegevusest, millega ta selles liikmesriigis tegeles.

73 Direktiivi 2004/38 artikli 7 lõike 1 punktist b ja lõikest 2 tuleneb, et sellise liidu kodaniku pereliikmetel, kes elab mõne teise liikmesriigi territooriumil, ilma et ta selles liikmesriigis töötaks või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutseks, on nende kodakondsusest sõltumata õigus seda kodanikku saata või temaga ühineda, kui viimasel on enda ja oma pere jaoks piisavalt vahendeid ning vastuvõtvas liikmesriigis üldine ravikindlustus (kohtuotsus Ibrahim ja Secretary of State for the Home Department, C-310/08, EU:C:2010:80, punkt 28).

74 Euroopa Kohus on aga juba leidnud, et selles sättes esinevat sõnastust „on” piisavalt vahendeid tuleb tõlgendada nii, et piisab, kui liikmesriigi kodanikul on niisugused vahendid, ilma et see säte sisaldaks vähimatki nõuet vahendite päritolu suhtes, kusjuures need vahendid võib tagada muu hulgas kolmanda riigi kodanik (vt kohtuotsus Alokpa ja Moudoulou, C-86/12, EU:C:2013:645, punkt 27 ja seal viidatud kohtupraktika).

75 Nimelt, nagu Euroopa Kohus samuti on leidnud, tähendaks see, kui piisavaid vahendeid käsitlevat tingimust tõlgendada nii, et asjassepuutuval isikul endal peavad need vahendid olema, ilma et ta võiks selleks kasutada temaga koos elava pereliikme vahendeid, et direktiivi 2004/38 sõnastusega võrreldes lisataks sellele tingimusele nõue vahendite päritolu kohta, mis oleks ebaproportsionaalne sekkumine ELTL artikliga 21 tagatud vaba liikumise ja elamise põhiõiguse teostamisse, sest see ei ole vajalik, et saavutada taotletav eesmärk ehk liikmesriikide eelarvevahendite kaitse (vt selle kohta kohtuotsus Zhu ja Chen, C-200/02, EU:C:2004:639, punkt 33).

76 Sellest järeldub, et asjaolu, et osa liidu kodanikul olevatest vahenditest pärineb vahenditest, mille kolmanda riigi kodanikust abikaasa on saanud tegevusest, millega ta selles liikmesriigis tegeleb, ei takista pidamast täidetuks direktiivi 2004/38 artikli 7 lõike 1 punktis b sätestatud tingimust, mis puudutab piisavaid vahendeid.

77 Eespool toodud kaalutlusi arvestades tuleb teisele küsimusele vastata, et direktiivi 2004/38 artikli 7 lõike 1 punkti b tuleb tõlgendada nii, et liidu kodanikul on enda ja oma pere jaoks piisavalt vahendeid, et mitte koormata oma elamisperioodi ajal vastuvõtva liikmesriigi sotsiaalabisüsteemi, isegi kui need vahendid osaliselt pärinevad tema kolmanda riigi kodanikust abikaasa vahenditest.

Kolmas küsimus

78 Teisele küsimusele antud vastust arvestades ei ole kolmandale küsimusele vaja vastata.

Kohtukulud

79 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

1. **Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ, artikli 13 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et liidu kodanikust lahutatud kolmanda riigi kodanik, kelle abielu kestis enne abielulahutuse menetluse algatamist vähemalt kolm aastat, sealhulgas vähemalt üks aasta vastuvõtvas liikmesriigis, ei saa selle sätte alusel säilitada selles liikmesriigis elamise õigust, kui liidu kodanikust abikaasa on enne abielulahutuse menetluse algatamist kõnealusest liikmesriigist lahkunud.**

2. **Direktiivi 2004/38 artikli 7 lõike 1 punkti b tuleb tõlgendada nii, et liidu kodanikul on enda ja oma pere jaoks piisavalt vahendeid, et mitte koormata oma elamisperioodi ajal vastuvõtva liikmesriigi sotsiaalabisüsteemi, isegi kui need vahendid osaliselt pärinevad tema kolmanda riigi kodanikust abikaasa vahenditest.**

Allkirjad